

УДК 338.439

JEL M1, M10

DOI: 10.31471/2409-0948-2022-1(25)-119-123

Чуб Антон Володимирович

докторант

Міжнародний науково-технічний університет

імені академіка Юрія Бугая, м Київ

Магнітогорський провулок, 3, Київ, 02000

<https://orcid.org/0000-0002-6900-4865>

email: anton.chub2021@gmail.com

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ РОЗВИТКУ ТЕОРІЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІК СВІТУ

Анотація. В статті доведено, що державне регулювання в різних країнах світу протягом останніх десятиріч, як правило, спирається на сучасні розробки в рамках економічних теорій, що домінували в різні роки. Наголошено, що однією з причин того, що жодна країна світу до сих пір не спромоглась досягти перманентного зростання рівня життя населення та уникнути при цьому кризових явищ в різних сферах соціально-економічного розвитку, є відкритість національних економік, вільний обіг капіталу та масштабна глобалізація бізнесу. Визначено, що така ситуація призводить, по-перше, до загальної взаємозалежності та швидкого поширення кризових явищ від однієї держави до інших. По-друге, зі збільшенням числа факторів зовнішнього середовища, які необхідно враховувати при здійсненні державного управління, відповідно зростає й рівень невизначеності та економічних ризиків. Саме тому, актуальним науковим завданням є аналіз досвіду застосування систем державного регулювання економік світу.

Метою роботи є дослідження та аналіз досвіду державного регулювання в світі, виділення та обґрунтування основних економічних теорій на основі застосування яких можна обґрунтувати напрями формування регуляторної політики держави. З'ясовано, що роль держави і державного управління в розвитку економіки, останнім часом активізували наукову думку, та змусило переосмислити причин еволюції як економічних, так і управлінських функцій сучасної держави, та їх взаємозв'язок. Доведено, що необхідні дослідження в напрямку виявлення загальних тенденцій щодо змін місця і ролі держави в економічній системі. Також необхідно з'ясувати, яким чином дані історичні зміни зможуть вплинути на ті процеси, які зараз відбуваються в економічному розвитку України. Науковою новизною даної роботи є подальший розвиток методології державного регулювання економіки на основі розгляду та аналізу основних економічних теорій. Було запропоновано подальше дослідження генезису сучасної наукової думки, з даного приводу, в часовому вимірі, з одночасним порівнянням економічних теорій між собою з детальним розглядом етапів трансформації економічних теорій державного регулювання та їхніх основних наукових принципів.

Ключові слова: державне регулювання, розвиток економіки, економічні теорії, формування регуляторної політики держави.

Chub Anton

International University of Science and Technology

named after Academician Yuri Bugay, Kyiv

Magnitogorsk Lane, 3, Kyiv, 02000

ANALYSIS OF RESEARCH DEVELOPMENT OF THEORIES OF STATE REGULATION OF MODERN WORLD ECONOMIES

Abstract. The article proves that government regulation in different countries over the past decades, as a rule, is based on modern developments in the framework of economic theories that have dominated in different years. It is emphasized that one of the reasons why no country in the world has so far failed to achieve permanent growth in living standards and avoid crises in various spheres of socio-economic development is the openness of national economies, free capital and large-scale globalization of business. It is determined that such a situation leads, firstly, to general interdependence and rapid spread of crisis phenomena from one state to another. Secondly, with the increase in the number of environmental factors that must be taken into account in the implementation of public administration, the level of uncertainty and economic risks increases. That is why the urgent scientific task is to analyze the experience of applying the systems of state regulation of world economies.

The aim of the work is to study and analyze the experience of state regulation in the world, highlighting and substantiating the main economic theories on the basis of which you can justify the formation of regulatory policy.

It was found that the role of the state and public administration in economic development has recently intensified scientific thought, and forced to rethink the reasons for the evolution of both economic and managerial functions of the modern state, and their relationship. It is proved that research is needed to identify general trends in changes in the place and role of the state in the economic system. It is also necessary to find out how these historical changes will be able to affect the current processes in Ukraine's economic development.

The scientific novelty of this work is the further development of the methodology of state regulation of the economy on the basis of consideration and analysis of basic economic theories. It was proposed to further study the genesis of modern scientific thought, in this regard, in time, while comparing economic theories with a detailed consideration of economic theories transformation stages of state regulation and their basic scientific principles.

Key words: state regulation, economic development, economic theories, formation of state regulatory policy

Постановка проблем. Досвід державного регулювання в різних країнах світу протягом останніх десятиріч, як правило, спирається на сучасні розробки в рамках економічних теорій, що домінували в різні роки. Незважаючи на це, жодна країна світу до сих пір не спромоглась досягти перманентного зростання рівня життя населення та уникнути при цьому кризових явищ в різних сферах соціально-економічного розвитку. Однією з причин цього є відкритість національних економік, вільний обіг капіталу та масштабна глобалізація бізнесу. Це призводить, по-перше, до загальної взаємозалежності та швидкого поширення кризових явищ від однієї держави до інших. По-друге, зі збільшенням числа факторів зовнішнього середовища, які необхідно враховувати при здійсненні державного управління, відповідно зростає й рівень невизначеності та економічних ризиків. Саме тому, актуальним науковим завданням є аналіз досвіду застосування систем державного регулювання економік світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість вивчення основних напрямків розвитку світової економічної думки підкреслювали в своїх роботах Л. Лазебник, К. Речка, О. Суший, В. Фещенко, П. Юхименко та інші вітчизняні науковці [1-5]. Дані дослідники виділяють у своїх роботах пізні підходи і напрямки. В свою чергу, кожний з цих напрямків в ході свого розвитку характеризувався як підйомами так й спадами та історично був представлений різними науковими школами.

Метою роботи є дослідження та аналіз досвіду державного регулювання в світі, виділення та обґрунтування основних економічних теорій на основі застосування яких можна обґрунтувати напрями формування регуляторної політики держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день, серед множини існуючих підходів, більшість науковців схильні виділяти три основні економічні теорії,

які мали найбільший вплив на формування державної політики в управлінні країнами світу в різні часи. До їх складу належать: класична економічна теорія, основоположниками якої були меркантилізм та класична політекономія; кейнсіанство та інституціоналізм [2, 4].

Питаннями практичної адаптації кейнсіанської та неокейнсіанської теорій під потреби української економіки займався Л. Лазебник [1]. Теоретичні засади інституційного державного управління досліджував в своїх роботах О. Суший [3]. Вивченню теорії та практики впровадження монетаризму в державне управління, як однієї зі шкіл класицизму, присвятив свою увагу П. Юхименко [5].

Детальний аналіз цих та інших досліджень свідчить про те, що жодна існуюча економічна теорія не забезпечує від можливих проявів кризових явищ. Через це, відбувається постійний пошук оптимальних моделей державної регуляторної діяльності. Так, дослідженням механізмів та інструментарію взаємодії держави та ринку в своїх роботах займалися С. Брю, М. Галабурда, М. Діба, К. Макконнелл, І. Малій, Ш. Флінн та інші вітчизняні й зарубіжні вчені [6, 7].

При аналізі трансформацій сучасних економічних теорій будемо виходити з основних принципів функціонування ринкової економіки, які сформульовані в [7] наступним чином:

– приватна власність, коли матеріальні ресурси та капітал можуть належати приватним особам та організаціям, а не лише державі. В свою чергу, держава виступає гарантом додержання прав власників через правову та правоохоронну системи;

– свобода підприємницького вибору. В умовах вільного ринку, власники матеріальних ресурсів та капіталу особисто приймають рішення, яку продукцію та в яких обсягах слід виробляти й на яких ринках її реалізовувати;

– особистий інтерес, як головна рушійна сила ділової активності та економічного розвитку. Кожний суб'єкт господарювання виходить з необхідності максимізації ефективності своєї діяльності, яка вимірюється обсягами прибутків та рівнем прибутковості. З розвитком фондових ринків та ринків інвестиційного капіталу пріоритети змістились на максимізацію ринкової вартості компаній;

– конкуренція, яка є неминучим наслідком реалізації двох попередніх принципів. Вона передбачає наявність на ринку великої кількості виробників та споживачів для кожного виду продукції й послуг, а також вільний вибір останніх. На практиці, в залежності від специфіки виробництва, географічних особливостей, витіснення з ринку конкурентів чи політичної заангажованості й корупції, кількість виробників може бути достатньо обмеженою. З урахуванням цього, в макроекономіці розрізняють 4 типи ринку: чиста конкуренція, монополістична, олігополія та монополія;

– ринкове ціноутворення. Економічна взаємодія між суб'єктами господарювання, споживачами та державними органами відбувається за допомогою ринків, які є основними координаційними інструментами ціноутворення. За допомогою ринку ціна на продукцію встановлюється на рівноважному рівні, в залежності від наявного попиту та пропозиції. Будь-яке адміністративне втручання в ціноутворення призводить до дефіциту товарів, або надлишкового виробництва;

– обмежена роль держави та державного управління. В багатьох випадках ринкова економіка є адаптивною та саморегулюючою системою, яка здатна забезпечувати довготривале зростання на засадах максимізації граничної ефективності використання ресурсів. Тому, на відміну від планової економіки, регуляторні функції держави в даному випадку є суттєво обмеженими й полягають у забезпеченні правових основ зазначених вище принципів та гарантій їх виконання, а також соціальне забезпечення. З іншої сторони, схильність будь-якої економічної системи до циклічного розвитку вимагає від держави, з однієї сторони, вживати дієві стимулюючі заходи в періоди уповільнення ділової та інвестиційної активності, а з іншої – охолоджувати економіку в періоди її перегріву. Наріжною відмінністю існуючих економічних теорій є саме розбіжності у

визначенні ролі державного управління для забезпечення стабільного економічного розвитку країни й відповідних інструментів впливу.

Вважаємо за доцільне визначити основні економічні теорії, які найбільшим чином вплинули на розвиток державного управління. На сьогоднішній вважаємо, що такими теоріями є: класицизм, кейнсіанство та інституціоналізм [2, 4].

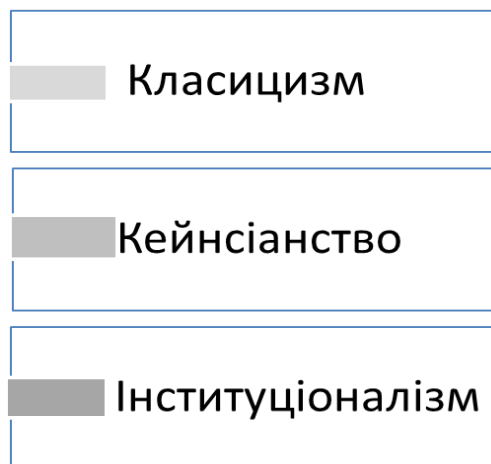

Рисунок 1. Економічні теорії, які значно вплинули на розвиток теорії державного управління

Узагальнено автором на основі [2, 4]

Розглянемо загальні особливості названих вище економічних теорій більш детально.

1. Класична економічна теорія. Виходила з політики максимального не втручання держави в господарську діяльність приватного бізнесу та соціально-економічні процеси в цілому. Ідеї повного лібералізму та відсутності адміністративних обмежень у всіх сферах економічних відносин виходили з передумов про існування ринку чистої конкуренції та базувались на припущеннях про адаптивні властивості ринкових систем до стійких станів рівноваги, у відповідь на зміни внутрішніх, або зовнішніх факторів. Проблему зростання промислового виробництва представники даного напрямку пропонували вирішувати за допомогою кількісних та якісних факторів: шляхом нарощування обсягів та ефективності споживання ресурсів. Відповідно, закон Ж. Сея гарантував, що пропозиція товарів на ринку автоматично породжує попит на весь її обсяг.

2. Кейнсіанство передбачало активну роль державного управління в економіці країни. Для цього, методологічний апарат економічної теорії було доповнено категорією «макроекономіка». Численні статистичні дослідження та розвиток математичних методів й моделей дозволив представникам даного напрямку здійснювати макроекономічний аналіз для виявлення кількісних функціональних залежностей між показниками та прийняття обґрунтованих рішень щодо державного регулювання економічних систем. На відміну від представників класицизму, які зосереджувались на пропозиції, Дж. М. Кейнс першочергову увагу звертав на формування попиту та його складових, споживанні й заощадженнях.

3. Інституціоналізм виник через недосконалу конкуренцію, на фоні гострих соціальних суперечностей та економічної нестабільності [3]. Соціальні зміни у суспільстві та поява профспілкового руху потребували посилення соціально-економічної ролі держави, на відміну від ідей класичної теорії про загальну рівновагу та стабільність, які не відповідали дійсності. Його ознаками стали: вивчення економічних явищ з позиції суспільства, інститутів та державного управління; визнання необхідності контролю за функціонуванням ринкового механізму з метою керованого розвитку тощо.

В ході свого становлення та розвитку, кожна з цих теорій пройшли певні етапи трансформаційних змін, що пов'язані з об'єктивними причинами. Головна з них – це нездатність забезпечити довготривале економічне зростання в умовах ринку. Основна

конкурентна боротьба велась між класиками та кейсіанцями. Домінування однієї економічної ідеології завершувалось переходом до іншої через чергову економічну кризу, яка носила глобальний світовий характер. Під час упадку, кожна з теорій отримувала потужний імпульс подальшого розвитку через виникнення великої кількості наукових шкіл та спроб застосування сучасного математичного апарату у вигляді моделей. В свою чергу, поява інституціоналізму була альтернативою спочатку класичній теорії, а потім й кейсіанству.

Висновок. Отже, роль держави і державного управління в розвитку економіки, останнім часом активізували наукову думку, та змусило переосмислити причин еволюції як економічних, так і управлінських функцій сучасної держави, та їх взаємозв'язок. Доведено, що необхідні дослідження в напрямку виявлення загальних тенденцій щодо змін місця і ролі держави в економічній системі. Також необхідно з'ясувати, яким чином дані історичні зміни зможуть вплинути на ті процеси, які зараз відбуваються в економічному розвитку України. Тому, нами було розглянуто основні економічні теорії, які найбільшим чином впливали на розвиток державного регулювання, та запропоновано подальше дослідження генезису сучасної наукової думки, з даного приводу, в часовому вимірі, з одночасним порівнянням економічних теорій між собою з детальним розглядом етапів трансформації економічних теорій державного регулювання та їхніх основних наукових принципів.

Література

1. Лазебник Л.Л. Дискурс кейсіанських та неокейсіанських теорій економічного зростання: адаптація під потреби України. *Економіка та держава*. 2016. №9. С. 8-9.
2. Речка К.М. Основні напрями сучасної економічної теорії. *Агросвіт*. 2014. № 23. С. 32-38.
3. Суший О. Теоретичні засади інституційної теорії державної політики *Публічне управління: теорія та практика*. 2011. № 2 (6). С. 110-116.
4. Фещенко В.М. Сучасні економічні теорії: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2012. 474 с.
5. Юхименко П.І. Монетаризм: теорія і практика: монографія. К.: Кондор, 2015. 312с.
6. Малий І.Й., Дибба М.І., Галабурда М.К. Держава і ринок: філософія взаємодії: монографія. К.: КНЕУ, 2015. 358 с.
7. Макконнелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика: ученик. пер. с англ. Москва: ИНФРА-М, 2011. 1010 с.
8. Simkiv, L., Shults, S., Lutskiv, O., & Andrusiv, U. (2021). Analysis of the Dynamics of Structural Processes in the Context of Ensuring Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 153-167. doi:10.14207/ejsd.2021.v10n1p153

References

1. Lazebnik L. (2016) Discourse of Keynesian and neo-Keynesian theories of economic growth: adaptation to the needs of Ukraine. *Economy and state*, №9, pp. 8-9.
2. River K.M. (2014) The main directions of modern economic theory. *Agrosvit*. № 23, pp. 32-38.
3. Sushi O. (2011) Theoretical foundations of the institutional theory of State Policy Public Administration: theory and practice, № 2 (6), pp. 110-116.
4. Feshchenko V.M. (2012) Modern economic theories: textbook. way. K.: KNE, 474 p.
5. Yukhimenko P.I. (2015) Monetarism: theory and practice: monograph. K.: Кондор, 312
6. Small I.Y., Dyba M.I. (2015) Galaburda MK State and market: philosophy of interaction: monograph. K.: KNEU, 358 p.
7. McConnell K.R. S.L. Bru, S.M. Flynn (2011) Economics: Principles, Problems and Politics: the Student. / translated from English. Moscow: INFRA-M, 1010 p.
8. Simkiv, L., Shults, S., Lutskiv, O., & Andrusiv, U. (2021). Analysis of the Dynamics of Structural Processes in the Context of Ensuring Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 153-167. doi:10.14207/ejsd.2021.v10n1p153